

2025

HİBRİT
KİTAP

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AKADEMİ GİRİŞ SINAVI

MEB-AGS

ÖABT

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ
TARİH

KONU ANLATIMLI

e-Kitaba ve video derslere
erişebilmek için
QR kodu okutunuz.

Fiziksel Kitap

HİBRİT
KİTAP

e-Kitap

Video Ders Hediyesi

ARTIFORCE, TÜBİTAK-TEYDEB Destek Programından yararlanılarak geliştirilmiştir (Proje No: 7230451).
Ürün/hizmet ile ilgili tüm sorumluluk Pegem Akademi Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. AŞ.'ye aittir.

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

MEB-AGS ÖABT Sosyal Bilgiler 1. Kitap Tarih Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6128-21-7

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: 2024, Ankara

Proje-Yayın: Pegem

Dizgi-Grafik Tasarım: Berna Ardiç Arslan

Kapak Tasarımı: Pegem

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

Merhaba Sevgili Sosyal Bilgiler Öğretmeni Arkadaşlarımız,

MEB-AGS ÖABT sınavı, dört yıllık lisans eğitim hayatınızda kazandığınız yeterlilikleri ölçmek amacıyla yapılmaktadır. Sahip olduğu soru sayısı az ise de soruların atanma puanındaki etki oranı hayli yüksektir. Tarihin önemli açmazlarından birisi bir konu hakkındaki bilginin kaynaklara göre farklılıklar göstermesidir. Öyle ki ÖSYM sorularının dahi geçmişteki bazı sorularda verdiği bilgilerle çeliştiğini bilmekteyiz. Tarihin belge ve bulguları değıştikçe bilgileri de değışebilmektedir. Kitabımızda bu sakıncalı durumu aşmak için şöyle bir yöntem izledik:

Yazım sürecinde kuşkusuz ki ilk kılavuzumuz ÖSYM olmuştur. ÖSYM'nin günümüze kadar sorduğu soruların tümünü inceleyerek kitabın altyapısını oluşturduk. Kitabımızı, ÖSYM sorularının bilgi ve yorumları eşliğinde yapılandırdık. Kitabımızın şekillenmesinde etkili olan bir diğer veri Millî Eğitim Bakanlığı ders kitaplarıdır. Öyle ya, Millî Eğitim Bakanlığına personel almak için yapılan sınav sorularında, Bakanlığın okullarda okuttuğu ders kitaplarından da faydalanmak mantıken gereklidir. Nitekim MEB-AGS ÖABT Sosyal Bilgiler/Tarih sorularını incelediğimizde, MEB ders kitaplarına gönderme yapan soru örneklerini çokça görmek mümkündür. Bunun dışında akademik camiada genel geçerliği olan Halil İnalçık, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Enver Ziya Karal, Şerafettin Turan, Rifat Uçarol, Türk Tarih Kurumu ve Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları gibi çoğaltılabilecek bazı köşe taşı yazarlar ve eserler de kitabımız için temel dayanak olmuştur.

Öğretmen olma yolunda emin adımlarla yürüyen sizlerin yanında olmak ve eksiklerinizi tamamlamak amacıyla bu yayını hazırladık. İnanığımız ve umut ettiğimiz de gireceğiniz sınav için iyi bir başvuru kaynağı olduğu yönündedir. Ön sözümüzü de “başarılar dileyerek” ve küçükken annelerimizin, büyüklerimizin okula gönderirken söylediği “Allah zihin açıklığı versin.” diyerek bitiriyoruz.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresini kullanarak ya da **0538 594 92 40** numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...

Kitabın içeriği, MEB'in yapacağı program değışikliği veya buna bağlı olarak ÖSYM'nin sınav içeriğinde yapacağı değışiklik durumunda, kitabın dijital hâlinde (aktivoasyon geçerlilik süresince) güncellenerek siz değerli adaylara sunulur.

TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Kitabın bölümleri altında video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.

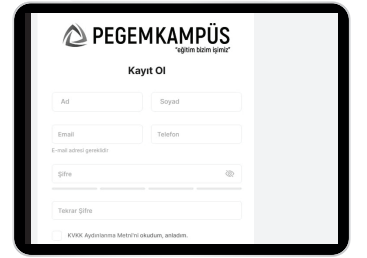
Detaylı anlatım için QR kodu okutunuz.

Yapay zekânın öğrenme analizinizi yapabilmesi için interaktif içeriklere etkileşim bırakmanız gerekmektedir. Etkileşim bırakmak için testlerde yer alan cevap seçeneklerini sistem üzerinde işaretlemeniz gerekmektedir. Böylelikle yapay zekâ bırakılan etkileşimler sonrasında sizlerin başarı durumlarını tespit ederek eksik tespitinizi gerçekleştirecektir.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden aktivasyon kodunuzu aktif edebilmek ve içeriklere erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden üyeliğinizi gerçekleştirebilirsiniz.

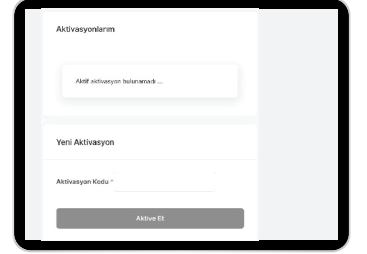

2. Adım Aktivasyon

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

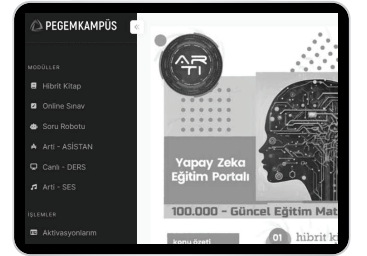

Yırtmayınız
Kazıyınız

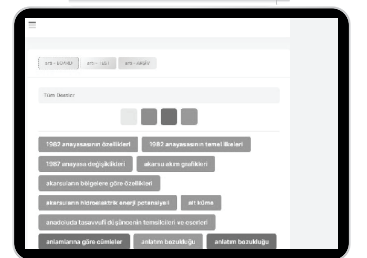
3. Adım Ürünlerim

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

4. Adım Yapay Zekâ Asistan

Hibrit kitaptaki işaretlemeleriniz doğrultusunda eksik tespitinizi yapabilmek için menüdeki **"Arti-Asistan"** sekmesine tıklayabilirsiniz. Eksiklerinizi tamamlamak ve daha fazla içerik görmek için pegemkampus.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Aktivasyon kodu kitabınızın iç kapağında yer almaktadır. Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2025 tarihine kadar geçerlidir.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

ALAN BİLGİSİ

1. Bölüm: Tarih Bilimi

A. TARİH BİLİMİNE GİRİŞ.....	3
Tarih Biliminin Özellikleri	4
B. TARİH YAZICILIĞI.....	10
Tarih Yazım Türleri.....	10
Tarih Yazıcılığının Gelişimi.....	12
Türklerde Tarih Yazıcılığı.....	13
C. TARİHİN FAYDALANDIĞI BİLİM DALLARI	14

Çözümlü Test 18

Çözümler 21

2. Bölüm: Uygarlığın Doğuşu ve İlk Uygarlıklar

A. TARİH ÖNCESİ DEVİRLER.....	23
Anadolu'nun Tarih Öncesi.....	25
B. TARİHİN ÇAĞLARA AYRILMASI.....	26
İlk Çağ'ın Genel Özellikleri (MÖ 3500-375)	26
Orta Çağ'ın Genel Özellikleri (375-1453).....	27
Yeni Çağ'ın Genel Özellikleri (1453-1789).....	27
Yakın Çağ'ın Genel Özellikleri (1789-?).....	27
C. İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI	28
Anadolu'da Kurulan Medeniyetler.....	28
Mezopotamya Uygarlıkları	32
Doğu Akdeniz Uygarlığı.....	36
Ege Uygarlıkları	38

Çözümlü Test 48

Çözümler 50

3. Bölüm: İlk Türk Devletleri

A. TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI VE İLK TÜRK DEVLETLERİ	51
Türk Kelimesinin Anlamı.....	51
Ana Yurtta Kurulan İlk Uygarlıklar	51
Türklerin İlk Ana Yurdu	52
Orta Asya Türk Göçlerinin Sebepleri ve Sonuçları.....	52
İskitler (Sakalar)	53
B. İLK TÜRK DEVLETLERİ	54
Asya Hun Devleti.....	54
Avrupa Hun Devleti (375-469).....	56
Kök Türkler (552-630)	57
Kutluk Devleti (İkinci Kök Türk Devleti) (680-745)	59
Uygur Devleti (744-840)	60

Hazarlar (630-1006)	62
Kırgızlar (840-1207).....	63
Türgişler (634-766)	63

C. DİĞER TÜRK DEVLETLERİ .....

Avarlar - Juan Juanlar (560-805).....	63
Bulgarlar (635 - 665).....	63
Macarlar (896-1526).....	64
Kumanlar (Kıpçaklar)	64
Peçenekler (860-1091).....	65
Oğuzlar (Uzlar).....	65
Akhunlar (Eftalit) (350-564).....	66
Sabarlar (Sabirler) (515-576)	66
Tabgaçlar (386-556).....	66
Karluklar (665-1221)	66
Başkirtlar.....	66
Kimekler	66

D. İLK TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK ..

Devlet Yönetimi	67
Ordu (Sü).....	70
Sosyal Yaşam	71
Hukuk.....	72
Ekonomi	73
Din ve İnanış	73
Yazı, Dil ve Edebiyat	74
Sanat	77
Bilim.....	79
Spor	79

Çözümlü Test 80

Çözümler 82

4. Bölüm: İslam Tarihi

A. İSLAM TARİHİ VE UYGARLIĞI.....	83
İslamiyet Öncesi Dünyanın Genel Durumu	83
İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı.....	85
Dört Halife Devri (632-661).....	89
Emevi Devleti (661-750)	93
Endülüs Emevi Devleti (756-1031).....	96
Ben-i Ahmer Devleti.....	97
Abbasi Devleti (750-1258).....	97
Diğer Devletler.....	100
B. İSLAM KÜLTÜR VE UYGARLIĞI	101
Devlet Yönetimi	101

Sosyal Hayat	101
İktisadi Hayat	102
Ordu Teşkilatı	102
Yazı, Dil ve Edebiyat	103
Eğitim ve Bilim Hayatı	103
Sanat	106
Çözümlü Test	107
Çözümler	109
5. Bölüm: Türk İslam Devletleri (X.-XIII. Yüzyıllar)	
A. TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ	111
Talas Savaşı (751)	111
B. İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ	112
İtil Bulgarları	112
Sacoğulları	112
Tolunoğulları (868-905)	112
İhşidler (Akşitler) (925-969)	112
Karahanlılar (840-1212)	113
Gazneliler (963-1187)	115
Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)	117
C. DİĞER TÜRK – İSLAM DEVLETLERİ	124
Harzemşahlar	124
Eyyubiler	124
Memlükler	125
D. TÜRKİYE TARİHİ (XI.-XIII. YÜZYILLAR)	125
Anadolu'ya İlk Türk Akınları	125
Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri	126
Türkiye Selçuklu Devleti (1077-1308) (Anadolu Selçuklu Devleti)	128
Uçlarda Hayat ve Beylikler	137
Anadolu Beylikleri'nin Genel Özellikleri	140
Türkiye'de Kurulan Diğer Diğer Devletler	141
E. TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK	142
Devlet Yönetimi	142
Hukuk Sistemi	146
Toprak Sistemi	146
Askerî Teşkilat	148
Ekonomi	149
Sosyal Hayat	151
Din ve İnanış	151
Dil, Edebiyat ve Yazı	152
Eğitim ve Bilim	153

Sanat	157
Mimari	158
Çözümlü Test	163
Çözümler	165
6. Bölüm: Türk Dünyası (XIII. - XIX. Yüzyıllar)	
TÜRK DÜNYASI (XIII.-XIX. YÜZYILLAR)	167
Moğollar	167
Timur Devleti (1369-1507)	169
Türkistan'daki Gelişmeler	170
Hindistan'da Türk Sultanlıkları ve Babürlüler	171
Hanlıklar Hakkında Genel Bilgiler	173
Çözümlü Test	174
Çözümler	176
7. Bölüm: Osmanlı Tarihi	
A. BEYLİKTEN DEVLETE (1302-1453)	178
XIV. Yüzyıl Başlarında Yakın Doğu ve Avrupa	179
Anadolu	179
Memlükler (1250-1517)	179
İlhanlı Devleti (1256-1335)	179
Balkanlar ve Avrupa	180
Altın Orda Devleti (1227-1502)	180
Kayıların Anadolu'ya Gelişi ve Yerleşmesi	180
Osmanlı Devleti'nin Kısa Sürede Gelişimini Sağlayan Nedenler	180
Osman Gazi Dönemi (1299-1326)	181
Orhan Gazi Dönemi (1326-1362)	182
I. Murat Dönemi (1362-1389)	183
Yıldırım Bayezit Dönemi (1389-1402)	185
Fetret Devri (1402-1413)	187
Çelebi Mehmet Dönemi (1413-1421)	187
II. Murat Dönemi (1421-1451)	188
Çözümlü Test	190
Çözümler	192
B. DÜNYA GÜCÜ: OSMANLI DEVLETİ (1453-1595)	194
Fatih Sultan Mehmet Dönemi (1453-1481)	194
II. Bayezit Dönemi (1481-1512)	199
Yavuz Sultan Selim Dönemi (1512-1520)	200
Kanuni Sultan Süleyman Dönemi (1520-1566)	202
II. Selim Dönemi (1566-1574)	209
III. Murat Dönemi (1574-1595)	209

Çözümlü Test	211
Çözümler	213
OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR VE UYGARLIK TARİHİ.....	215
Devlet Yönetimi	215
Osmanlılarda Ekonomik Hayat	232
Osmanlı Toplumunu.....	244
Osmanlı Devleti'nde Hukuk	248
Osmanlı Devleti'nde Eğitim	249
Osmanlı Devleti'nde Bilim	251
Osmanlı Devleti'nde Dil, Yazı ve Edebiyat.....	254
Osmanlı Devleti'nde Sanat	256
Osmanlı Devleti'nde Mimari.....	257
Çözümlü Test	261
Çözümler	263
C. ARAYIŞ YILLARI (XVII. YÜZYIL)	265
Arayış Yıllarında Osmanlı Devleti – Avusturya İlişkileri... 265	
XVII.Yüzyılda Osmanlı Devleti – İran İlişkileri	266
XVII.Yüzyılda Osmanlı Devleti - Lehistan İlişkileri.....	267
XVII.Yüzyılda Osmanlı Devleti-Venedik İlişkileri.....	267
Osmanlı - Malta İlişkileri	268
Osmanlı - Rusya İlişkileri	268
II. Viyana Kuşatması ve Kutsal İttifak Savaşı	268
İç İsyanlar	270
XVII. Yüzyıl İsyanlarının Özellikleri.....	272
Avrupa'nın Gelişimine Seyirci Kalan Osmanlı.....	272
XVII. Yüzyıl İslahat Hareketleri.....	273
Çözümlü Test	276
Çözümler	278
D. XVIII. YÜZYILDA DEĞİŞİM VE DİPLOMASİ.....	280
III. Ahmet Dönemi (1703-1730).....	280
I. Mahmut Dönemi (1730-1754)	282
III. Mustafa Dönemi (1757-1774)	283
I. Abdülhamit Dönemi (1774-1789)	284
III. Selim Dönemi (1789-1807)	285
XVIII.Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin İslahatları.....	287
Çözümlü Test	292
Çözümler	294
8. Bölüm: En Uzun Yüzyıl (1800-1922)	
XIX. YÜZYIL SİYASİ TARİH.....	295
II. Mahmut Dönemi (1808-1839)	296
Abdülmecit Dönemi (1839-1861)	300

Abdülaziz Dönemi (1861-1876)	303
V. Murat Dönemi (1876).....	305
II. Abdülhamit Dönemi (1876-1909)	305
XIX. YÜZYILDA REFORM HAREKETLERİ	310
II. Mahmut Dönemi Yenilik Hareketleri.....	311
Sultan Abdülmecit Dönemi Yenilik Hareketleri	313
Sultan Abdülaziz Dönemi Yenilik Hareketleri	314
II. Abdülhamit Dönemi Yenilik Hareketleri.....	316
Osmanlı Devleti'nde Basın Yayın Hareketleri	319
Çözümlü Test	322
Çözümler	324
OSMANLI DEVLETİ'NDE DEMOKRATİKLEŞME HAREKETLERİ	326
Sened-i İttifak.....	326
Tanzimat Fermanı	327
İslahat Fermanı (1856).....	329
Kanunvesasi'nin ve I. Meşrutiyet'in İlanı	330
İstibdad (Mutlakiyet) Dönemi (1878-1908).....	332
II. Meşrutiyet'in İlan Edilmesi.....	333
1909 Anayasa Değişiklikleri	334
II. Meşrutiyet Dönemi'nde Siyasal Gruplar ve Partiler ...	335
Osmanlı Devleti'nde Çalışma Hayatı	337
Osmanlı Devleti'nde Darbeler	337
Çözümlü Test	340
Çözümler	342
9. Bölüm: XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti	
XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NDE DAĞILMAYI ÖNLEME ÇABALARI	344
1. Osmanlıcılık	344
2. İslamcılık	345
3. Türkçülük (Turancılık).....	345
4. Batıcılık	346
5. Teşebbüs-ü Şahsi ve Adem-i Merkeziyetçilik.....	346
6. Sosyalizm	347
Dünyanın Genel Görünümü	347
31 Mart Vakası	348
Trablusgarp Savaşı (1911)	349
Balkan Savaşları.....	350
I. Dünya Savaşı.....	354
Çözümlü Test	366
Çözümler	368

10. Bölüm: Millî Mücadele Dönemi

I - MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ.....	370
A. MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI.....	370
İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919)	373
Kuvayimiliye Ruhu.....	374
B. CEMİYETLER	374
Millî Varlığa Yararlı Cemiyetler.....	375
Zararlı Cemiyetler	378
C. MİLLÎ MÜCADELE'NİN HAZIRLIK DÖNEMİ	380
Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkması (19 Mayıs 1919).....	380
Osmanlı Hükûmeti'nin Millî Mücadele ve Mustafa Kemal'e Karşı Tutumu	389
D. MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE BASIN HAYATI ..	397
Kurtuluş Savaşı'nın Mali ve Askerî Kaynakları	399
TBMM'ye ve Millî Mücadele'ye Karşı Çıkan İsyanlar ..	401
E. SEVR ANTLAŞMASI (10 Ağustos 1920)	404
Sevr Antlaşması'nın Özellikleri.....	406
Bilecik Görüşmeleri (5 Aralık 1920)	406
Çözümlü Test	407
Çözümler	409
II - KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ.....	411
A. DOĞU VE GÜNEY CEPHELERİ	411
Doğu Cephesi	411
Güney Cephesi	412
B. BATI CEPHESİ.....	413
Düzenli Orduların Kurulması	414
Gediz Savaşı.....	414
I. İnönü Savaşı (10 Ocak 1921)	415
II. İnönü Savaşı (23 Mart-1 Nisan 1921).....	419
Kütahya - Eskişehir Savaşları (10-24 Temmuz 1921) ..	420
Sakarya Savaşı (23 Ağustos-13 Eylül 1921)	421
Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Savaşı (26 Ağustos-9 Eylül 1922)	424
C. MİLLÎ MÜCADELE'NİN SANAT VE EDEBİYATA YANSIMALARI	427
Çözümlü Test	428
Çözümler	430
11. Bölüm: Atatürk Dönemi	
I - TÜRK DIŞ POLİTİKASI	432
LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI	432
Saltanatın Kaldırılması	432

Lozan Barış Konferansı'na Katılan Devletler	433
Lozan'a Katılacak Türk Delegeleri	433
Lozan'da Görüşülen Konular	434
Lozan Konferansı'nda Karşılaşılan Güçlükler.....	434
Lozan Antlaşması'nın Önemli Özellikleri	437
II - ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ POLİTİKASI	438
A. 1923-1932 YILLARI ARASINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI	438
Türk - Yunan İlişkileri Nüfus Mübadelesi	438
Fener Rum Patrikhanesi Sorunu	439
Türkiye - İngiltere İlişkileri Musul Sorunu (Irak Sınırı) ..	439
Türk - Fransız İlişkileri	440
Türkiye - İtalya İlişkileri.....	442
Türk - Sovyet İlişkileri.....	442
B. 1932-1938 YILLARI ARASINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI	442
Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Üye Olması (1932) ..	443
Türkiye ve Balkan Antantı (9 Şubat 1934)	443
Türkiye ve Akdeniz Paktı (Ocak 1936).....	444
Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936) ...	444
Sadabat Paktı ve Türkiye (8 Temmuz 1937)	445
Nyon Konferansı ve Türkiye.....	446
Hatay'ın Ana Vatan'a Katılması (Sancak Sorunu).....	446
Çözümlü Test	448
Çözümler	450
III - ATATÜRK DÖNEMİ İÇ OLAYLAR.....	452
A. II.TBMM'NİN AÇILMASI (11 Ağustos 1923)	452
B. ANKARA'NIN BAŞKENT OLMASI (13 Ekim 1923) ..	452
C. CUMHURİYET'İN İLAN EDİLMESİ (29 Ekim 1923) ..	452
D. 1924 ANAYASASI'NIN KABUL EDİLMESİ (20 Nisan 1924)	455
E. HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 Mart 1924)	456
F. ŞERİYE VE EVKAF VEKALETİNİN KALDIRILMASI ..	457
G. ORDUNUN SİYASETEN AYRILMASI	457
H. TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU'NUN KABUL EDİLMESİ.....	458
I. ATATÜRK DÖNEMİ'NDE SİYASİ PARTİLER VE ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ ÇABALARI	458
Cumhuriyet Halk Fırkası (9 Eylül 1923).....	459
Terakkiverver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924) ..	460
Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930).....	463
İ. MUSTAFA KEMAL'İN HAYATI.....	467

Çözümlü Test	471
Çözümler	473
IV - ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI	475
A. İNKILAP KELİMESİNİN ANLAMI VE ÖZELLİKLERİ ..	475
B. HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR.....	475
Medeni Kanun'un Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926) .	476
C. EĞİTİM ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR.....	477
Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Kabul Edilmesi (3 Mart 1924)	478
Medreselerin Kapatılması (11 Mart 1924)	479
Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar Hakkında Yapılan Düzenlemeler	480
Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun'un Kabul Edilmesi (2 Mart 1926)	480
Yeni Türk Harflerinin Kabul Edilmesi (1 Kasım 1928)..	481
Millet Mekteplerinin Açılması (24 Kasım 1928)	482
Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Türk Tarih Kurumunun Kurulması.....	482
Atatürk Dönemi "Dil" Çalışmaları ve Türk Dil Kurumunun Açılması (1932)	483
Üniversite Reformu (1933).....	484
Halk Eğitimi Alanındaki Faaliyetler	484
D. KÜLTÜR VE SANAT ALANINDA GELİŞMELER....	484
E. SOSYAL YAPIDA ve SAĞLIK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR.....	486
Şapka İnkılabı'nın Yapılması (25 Kasım 1925).....	486
Kılık, Kıyafet İnkılabı (3 Aralık 1934).....	487
Tekke, Zaviye, Türbelerin Kapatılması Hakkında Kanun'un Kabulü (30 Kasım 1925).....	487
Miladi Takvim ve Uluslararası Saat Uygulamasının Kabulü, Ölçü ve Hafta Sonu Tatilinin Değiştirilmesi ..	488
Soyadı Kanunu'nun Kabulü (21 Haziran 1934).....	489
Ünvan ve Lakapların Kullanılmasının Yasaklanması (26 Kasım 1934).....	489
Türk Kadınına Verilen Haklar.....	489
Sağlık ve Sosyal Yardım Alanında İnkılaplar	490
F. EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR	490
İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat 1923)	491
Tarım Alanında Gelişmeler	491
Aşar Vergisinin Kaldırılması.....	492
G. TİCARET ALANINDAKİ GELİŞMELER	492
Kabotaj Kanunu'nun Kabul Edilmesi (1 Temmuz 1926) ..	493
Gümrük Koruma Kanunu'nun Kabul Edilmesi (1929) ..	493

H. SANAYİ ALANINDAKİ GELİŞMELER.....	494
Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun Kabul Edilmesi.....	494
Devletçi Ekonomi Modelinin Kabulü	494
Beş Yıllık Sanayi Planlarının Hazırlanması.....	495
I. MADENCİLİK ALANINDAKİ GELİŞMELER	495
İ. ULAŞIM ALANINDAKİ GELİŞMELER.....	495
J. BANKACILIK ALANINDAKİ GELİŞMELER.....	496
İş Bankası (26 Ağustos 1924).....	496
Sanayi ve Maadin Bankası (19 Nisan 1925).....	496
Emlak ve Eytam Bankası (22 Mayıs 1926).....	496
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (11 Haziran 1930).....	496
Sümerbank (1933)	497
1929 Dünya Ekonomi Bunalımı'nın Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri	497
Ekonomi Alanındaki Diğer Gelişmeler.....	498
V - ATATÜRK İLKELERİ	499
ATATÜRKÇÜLÜK	499
CUMHURİYETÇİLİK İLKESİ.....	499
MİLLİYETÇİLİK İLKESİ	500
LAİKLİK İLKESİ	502
HALKÇILIK İLKESİ.....	502
DEVLETÇİLİK İLKESİ	503
İNKILAPÇILIK İLKESİ	504
VI - ATATÜRK İLKELERİ VE ANAHTAR KELİMELE.....	505
İNKILAPLAR VE İKİLİKLERİN KALDIRILMASI.....	507
VII - ATATÜRK'E GÖRE MİLLÎ GÜÇ UNSURLARI.....	507
Çözümlü Test	509
Çözümler	512
12. Bölüm: Orta Çağ'dan XX. Yüzyıl'a Dünya Tarihi	
A. ORTA ÇAĞ TARİHİ	514
Feodalite Sistemi.....	514
Orta Çağ Avrupasında Sosyal Sınıflar	514
Orta Çağ'da Kilise ve Siyaset İlişkisi.....	515
Orta Çağ Siyasi Tarihi	516
Coğrafi Keşifler	518
Yeni Çağ Avrupası'nın Küresel Güçleri	521
Rönesans Hareketleri (Yeniden Doğuş).....	521
Avrupa'da Reform Hareketleri	524
XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa.....	527

B. YAKIN ÇAĞ'DA AVRUPA.....	538
Fransız İhtilali (1789).....	538
Avrupa Dışı Dünya: Batı Karşısı İlk Hareketler	547
Sanayi İnkılabı.....	549
Çözümlü Test	554
Çözümler	557
13. Bölüm: Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi	
XX. YÜZYIL BAŞLARINDA DÜNYA.....	559
A. I. DÜNYA SAVAŞI	559
Paris Barış Konferansı	559
I. Dünya Savaşı Sonrasında Yapılan Barış Antlaşmaları	560
B. SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİ (SSCB), ORTA ASYA'DAKİ TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARI.....	560
Çarlık Rusyası'nın Yıkılışı ve Bolşevik İhtilali.....	560
Rusya'nın Orta Asya'yı İstilasası.....	562
SSCB Yönetimindeki Türk Topluluğunun Durumu	562
Basmacı Hareketi	563
C. ORTA DOĞU'DA MANDA YÖNETİMLERİNİN KURULMASI	563
İngiltere ve Orta Doğu	565
Fransa ve Orta Doğu	565
D. UZAK DOĞUDA YENİ GÜÇ: JAPONYA	565
E. 1929 DÜNYA EKONOMİK KRİZİ.....	566
Ekonomik Kriz Öncesi Dünya	566
Ekonomik Krizin Ortaya Çıkışı (Kara Perşembe)....	566
İki Savaş Arası Dönemde Avrupa.....	567
Avrupa'da Sosyal ve Ekonomik Hayat	569
İki Savaş Arası Dönemde Dünya.....	571
Atatürk Dönemi Dış Politika.....	572
F. II. DÜNYA SAVAŞI.....	573
Savaş Öncesinde Gelişmeler.....	573
Avrupa'da Savaş	577
Kuzey Afrika'da Savaş	579
Asya ve Pasifik'te Savaş	579
Barışa Doğru.....	580
Savaşın Etkileri	585
Savaş Yıllarında Türkiye	587
G. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ	592
Doğu Bloku'nun Kuruluşu.....	592
Batı Bloku'nun Kurulması.....	596

Paylaşılmayan Orta Doğu.....	598
Uzak Doğu'da Gelişmeler.....	600
Asya ve Afrika'nın Kurtuluşu.....	601
Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye	603
Türkiye'de Hayat.....	604
Soğuk Savaş Dönemi'nde Dünya	608
H. YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI	609
Uluslararası İlişkilerde Değişim Süreci	609
Yumuşama Dönemi Politikaları	610
Yumuşama Dönemi Çatışmaları ve Anlaşmazlıkları ..	611
Barış İçinde Bir Arada Yaşama.....	613
Arap İsrail Savaşları	615
Uluslararası Politikada Petrolün Yeri	618
Irak - İran Savaşları (1980-1988).....	619
Yumuşama Dönemi Dünya	620
Türk Dış Politikası.....	622
Yumuşama Dönemi'nde Türkiye'nin ABD ve SSCB İle Olan İlişkileri	624
Türkiye'de Bunalımlı Yıllar (1960-1983)	626
Türkiye Cumhuriyeti'nde Darbeler ve ABD.....	628
I. KÜRESELLEŞEN DÜNYA.....	630
SSCB'de Politika Değişiklikleri ve Nedenleri	630
Türk Cumhuriyetlerinin Bağımsız Olması.....	632
Doğu Bloku'ndan Sonra Avrupa'da Yeni Arayışlar ..	635
NATO'nun Avrupa'da Genişlemesi.....	636
Avrupa Birliği ve Dünya	636
Yeni Oluşum Sürecinde Balkanlar	638
Orta Doğu, Afganistan ve Arap Baharı	640
Değişen Dünya ve Türk Dış Politikasının Genel Özellikleri.....	643
İ. DÜNYADAKİ GELİŞMELER.....	647
Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerin Etkileri	647
Küreselleşme ve Etkileri	648
1980 Sonrası Türkiye.....	648
Çözümlü Test	656
Çözümler	659
KRONOLOJİ	661
KAYNAKÇA.....	701

2025

HİBRİT
KİTAP

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AKADEMİ GİRİŞ SINAVI

MEB-AGS ÖABT

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ
COĞRAFYA
KONU ANLATIMLI

e-Kitaba ve video derslere
erişebilmek için
QR kodu okutunuz.

Fiziksel Kitap

HİBRİT
KİTAP

e-Kitap

Video Ders Hediye

ARTIFORCE, TÜBİTAK-TEYDEB Destek Programından yararlanılarak geliştirilmiştir (Proje No: 7230451).
Ürün/hizmet ile ilgili tüm sorumluluk Pegem Akademi Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. AŞ'ye aittir.

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

MEB-AGS ÖABT Sosyal Bilgiler 2. Kitap Coğrafya Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6128-21-7

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: 2024, Ankara

Proje-Yayın: Pegem

Dizgi-Grafik Tasarım: Berna Ardiç Arslan

Kapak Tasarımı: Pegem

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

Değerli Okuyucularımız,

MEB-AGS ÖABT SOSYAL BİLGİLER konu anlatımlı setimiz üç kitap hâlinde düzenlenmiştir. “Sosyal Bilgiler 2. Kitap” adlı yayınımız MEB-AGS ÖABT Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Alan Bilgisi Testi Coğrafya Bölümü kapsamındaki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinme ve geliştirme sürecinde siz değerli okuyucularımıza kılavuz olarak hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek MEB-AGS ÖABT’de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla da önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da **0538 594 92 40** numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...

Kitabın içeriği, MEB’in yapacağı program değişikliği veya buna bağlı olarak ÖSYM’nin sınav içeriğinde yapacağı değişiklik durumunda, kitabın dijital hâlinde (aktivoasyon geçerlilik süresince) güncellenerek siz değerli adaylara sunulur.

TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Kitabın bölümleri altında video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.

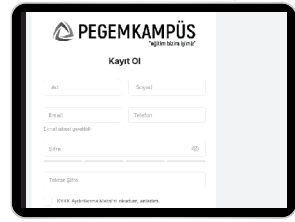
Detaylı anlatım için QR kodu okutunuz.

Yapay zekânın öğrenme analizinizi yapabilmesi için interaktif içeriklere etkileşim bırakmanız gerekmektedir. Etkileşim bırakmak için testlerde yer alan cevap seçeneklerini sistem üzerinde işaretlemeniz gerekmektedir. Böylelikle yapay zekâ bırakılan etkileşimler sonrasında sizlerin başarı durumlarını tespit ederek eksik tespitinizi güçleştirecektir.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden aktivasyon kodunuzu aktif edebilmek ve içeriklere erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden üyeliğinizi gerçekleştirebilirsiniz.

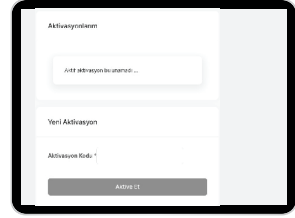

2. Adım Aktivasyon

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

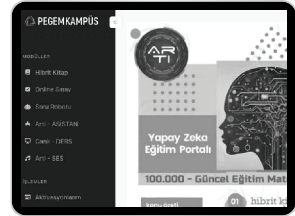

Yırtmayınız
Kazıyınız

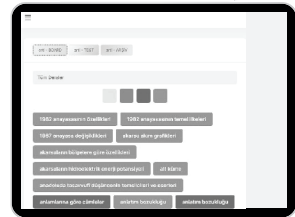
3. Adım Ürünlerim

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

4. Adım Yapay Zekâ Asistan

Hibrit kitaptaki işaretlemeleriniz doğrultusunda eksik tespitinizi yapabilmek için menüdeki **"Arti-Asistan"** sekmesine tıklayabilirsiniz. Eksiklerinizi tamamlamak ve daha fazla içerik görmek için pegemkampus.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Aktivasyon kodu kitabınızın iç kapağında yer almaktadır. Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2025 tarihine kadar geçerlidir.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

ALAN BİLGİSİ

1. Bölüm: Coğrafyanın Tanımı, Tarihi ve Bölümleri

COĞRAFYANIN TANIMI, TARİHİ	1
COĞRAFYANIN BÖLÜMLERİ	4
A. Fiziki Coğrafya.....	5
B. Beşerî ve Ekonomik Coğrafya.....	5
Çözümlü Test	7
Çözümler	8

2. Bölüm: Fiziki Coğrafya

EVREN VE DÜNYA.....	9
Güneş ve Güneş Sistemi	10
Ay ve Özellikleri	13
DÜNYA (YERYUVARLAĞI).....	14
Dünya'nın Şekli ve Sonuçları.....	14
Dünya'nın Hareketleri.....	16
Yerel Saat.....	18
Uluslararası Saat (Saat Dilimleri).....	20
Dünya'nın Güneş Etrafındaki Hareketi (Yıllık Hareketi) ve Sonuçları.....	21
KARTOGRAFYA (HARİTA BİLGİSİ).....	29
UTM Koordinat Sistemi	29
Harita	30
COĞRAFİ KOORDİNAT SİSTEMİ.....	46
Matematik (Mutlak) Konum	46
Göreceli (Özel) Konum.....	49
Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ve Uzaktan Algılama.....	50
JEOMORFOLOJİ (YER ŞEKİLLERİ)	51
Dünya'nın İç Yapısı.....	51
Levha Hareketleri.....	52
Jeolojik Zamanlar.....	54
Yerkabuğunun Malzemeleri (Taşlar)	56
Yer Şekillerinin Oluşumu	59
Yeryüzünde Ana Yer Şekilleri.....	63
Akarsu Topografyası (Flüvyal Topografya)	68
Kıyı Topografyası.....	72
Kıyı Tipleri.....	74
Karst Topografyası	77
Kurak ve Yarı Kurak Bölgeler Topografyası.....	80
Buzul Topografyası (Glasial).....	82
KLİMATOLOJİ - İKLİM BİLGİSİ	85
Atmosfer	86
İklim Elemanları.....	89
Sıcaklık	89
Basınç.....	95
Rüzgârlar	98
Nemlilik ve Yağış	104
Büyük İklim Tipleri	110
HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)	119
1. Denizler ve Okyanuslar.....	120
2. Akarsular	123
3. Göller	128

4. Yeraltı Suları.....	130
5. Kaynak Suları	130
TOPRAK COĞRAFYASI.....	134
Toprak Türleri	137
Heyelan	138
Erozyon.....	139
BİTKİ (VEJETASYON) COĞRAFYASI	140
Başlıca Bitki Toplulukları	141
Çözümlü Test	143
Çözümler	146

3. Bölüm: Beşerî ve Ekonomik Coğrafya

BEŞERİ COĞRAFYA.....	149
NÜFUS COĞRAFYASI	152
Nüfusun Yapısı.....	153
Nüfus Artışı	160
Nüfus Yoğunluğu Kavramları	168
Nüfus Politikaları	169
GÖÇLER	170
Dünyada Geniş Çaplı Göçlere Örnekler	170
Göçlerin Nedenleri	172
Göç Teorileri	172
Göçlerin Sonuçları.....	173
YERLEŞME COĞRAFYASI.....	174
Yerleşmenin Tarihçesi.....	175
Kırsal Yerleşmeler.....	178
Kent Yerleşmeleri.....	183
EKONOMİK COĞRAFYA	188
Tarım Faaliyetleri.....	194
Hayvancılık	204
Ormanlar ve Ormanlardan Faydalanma	206
Madenler	207
Enerji Kaynakları.....	212
Ulaşım	218
Turizm	224
Sanayi	227
Ticaret.....	229
Çözümlü Test	232
Çözümler	235

4. Bölüm: Siyasi Coğrafya

SİYASİ COĞRAFYA	237
Siyasi Coğrafyanın Gelişimi ve Jeopolitik Teoriler	239
Siyasi Coğrafyada Organizasyonlar:	
Devlet, Millet, Millî Devlet	244
Devletlerin Sınıflandırılması	246
Dünyadaki Çatışma Bölgeleri	256
Pakt ve Birlikler	257
Kanallar ve Boğazlar	262
ÜLKELER COĞRAFYASI	265
Çözümlü Test	284
Çözümler	288

5. Bölüm: İnsan - Doğa Etkileşimi Koruma Alanları

İNSANIN DOĞAYA MÜDAHALELERİ.....	290
DOĞANIN İNSANA ETKİLERİ.....	291
DOĞAL AFETLER.....	292
Yer Kökenli (Jeolojik) Afetler.....	292
Atmosfer Kökenli (Meteorolojik) Afetler.....	292
JEOLOJİK AFETLER.....	293
METEOROLOJİK AFETLER.....	296
Türkiye'de Korunan Alanlar ve Turizm.....	302
Türkiye'deki Millî Parklar.....	303
Türkiye'nin UNESCO Dünya Miras Listesinde Yer Alan Değerleri.....	310

Çözümlü Test.....	311
Çözümler.....	313

6. Bölüm: Türkiye Coğrafyası

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU.....	314
Türkiye'nin Matematik (Mutlak) Konumu ve Sonuçları.....	314
Türkiye'nin Göreceli (Özel) Konumu ve Sonuçları.....	315
TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU.....	318
TÜRKİYE'NİN JEOLOJİK ÖZELLİKLERİ.....	322
Jeolojik Zamanlarda Türkiye.....	322
Türkiye'de Orojenik Hareketler.....	325
Türkiye'de Epirojenik Hareketler.....	325
Türkiye'de Volkanizma.....	326
Türkiye'de Depremler.....	328
TÜRKİYE'DE YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	329
TÜRKİYE'NİN OVALARI.....	331
TÜRKİYE'NİN PLATOLARI.....	331
TÜRKİYE'DE ÇÖZÜLME.....	332
1. Fiziksel (Mekanik) Çözülme.....	332
2. Kimyasal Çözülme.....	332
TÜRKİYE'DE BAŞLICA TOPRAK TİPLERİ.....	333
1. Zonal Topraklar.....	333
2. İntrazonal Topraklar.....	334
3. Azonal Topraklar.....	334
TÜRKİYE'DE TOPRAKLARDAN YARARLANMA.....	336
TÜRKİYE'DE HEYELAN.....	336
TÜRKİYE'DE EROZYON.....	336
TÜRKİYE AKARSULARI.....	338
Türkiye'deki Başlıca Akarsular.....	339
Türkiye Akarsularının Rejimleri.....	339
TÜRKİYE'DE RÜZGÂRLARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER.....	343
TÜRKİYE'DE BUZULLARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER.....	344
TÜRKİYE'NİN YERALTI SULARI VE KAYNAKLARI.....	345
TÜRKİYE'DE KARSTİK ŞEKİLLER.....	347
TÜRKİYE'DE DALGALARIN VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER.....	350
TÜRKİYE'DE KIYI TİPLERİ.....	351

TÜRKİYE'DE GÖLLER.....	353
TÜRKİYE'NİN İKLİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE TÜRKİYE'DE İKLİM ELEMANLARI.....	356
Türkiye'de Sıcaklık.....	357
Türkiye'yi Etkileyen Basınç Merkezleri.....	358
Türkiye'yi Etkileyen Rüzgârlar.....	359
Türkiye'de Nem ve Yağış.....	360
Türkiye'de İklim Tipleri.....	361
Türkiye'nin Bitki Örtüsü.....	363
TÜRKİYE'DE NÜFUS VE YERLEŞME.....	368
Nüfus Artışı ve Sonuçları.....	368
Türkiye'de Nüfusun Dağılımını Etkileyen Faktörler.....	371
Türkiye'de Nüfus Yoğunlukları.....	375
Türkiye Nüfusunun Özellikleri (Nüfusun Yapısı).....	376
Türkiye'de Nüfus Politikaları.....	380
Gelecekte Türkiye Nüfusu.....	381
TÜRKİYE'DE GÖÇLER.....	381
TÜRKİYE'DE YERLEŞME.....	385
Türkiye'de Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler.....	387
Türkiye'de Yerleşme Şekilleri.....	387
Yerleşmelerin Sınıflandırılması.....	387
Türkiye'de Mesken Tipleri.....	396
TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI.....	398
TÜRKİYE'DE ARAZİ KULLANIMI.....	399
TÜRKİYE'DE TOPRAKLARDAN YARARLANMA.....	400
TÜRKİYE'DE TARIM (ZİRAAT).....	401
Türkiye'de Tarımı Etkileyen Doğal Faktörler.....	401
Türkiye'de Tarımı Etkileyen Beşerî Faktörler.....	402
Bitkisel Üretim.....	403
TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK.....	411
TÜRKİYE'DE ORMANCILIK.....	415
TÜRKİYE'DE MADENLER.....	416
TÜRKİYE'DE ENERJİ.....	420
TÜRKİYE'DE SANAYİ.....	423
TÜRKİYE'DE ULAŞIM.....	429
TÜRKİYE'DE TİCARET.....	434
ÜLKEMİZDE SERBEST TİCARET BÖLGELERİ.....	437
TÜRKİYE'DE KÜLTÜR VE TURİZM.....	438
TÜRKİYE'DE HİZMET SEKTÖRÜ.....	441
BÖLGESEL KALKINMA PROJELERİ.....	443
Çözümlü Test.....	447
Çözümler.....	453

KAYNAKÇA.....	457
----------------------	------------

COĞRAFYANIN TANIMI VE TARİHİ

Coğrafya; insanla doğal çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi ilkeleriyle inceleyen ve sonuçlarını bir bütün hâlinde sunan bilimdir. Bu ilkeler neden, dağılışı ve sonuçtur. Örneğin depremi ele alalım. Deprem nedir ve nasıl oluşur, yeryüzünde deprem riski nerelerde az ve fazladır ve deprem sonucunda doğal çevre ve insan bundan nasıl etkilenir? İşte bu soruların cevapları; neden, dağılışı ve sonuç ilkelerinin cevaplarıdır.

Coğrafya hakkında ilk çalışmalar milattan binlerce yıl önce yapılmıştır. MÖ 2700 yılında Sümerlilerden kalma tuğla üzerine yapılmış bir dünya haritası bulunmuştur. Başka bir haritada II. Ramses Dönemi'nden kalmaz. Bu haritada bir altın madenin yeri gösterilmektedir.

Coğrafya terimini ilk kez Eski Çağ Yunan düşünürlerinden **Eratosthenes** yazdığı eserinin adında kullanmıştır. Eserinin adı **Geographika**'dır. Geographie yerin tasviri demektir. Zaten bu dönemlerde Coğrafya daha çok seyyahlar (gezginler), politikacılar ve tarihçilerle birlikte anılıyordu.

İbn-i Haldun'un "Coğrafya kaderdir." ifadesi yaşadığı dönemin coğrafyaya bakış açısını gösterir. **Erol Tümertekin** "Bir beşerî bilim olan coğrafya insanın yaşadığı, çalıştığı, bir araya geldiği ve başta kendi yaşama ortamı olmak üzere değiştirmekte olduğu yeryüzünü inceler." demiştir.

Yukarıda verilen bu tanımlarda olduğu gibi eski çağlardan günümüze kadar coğrafya tanımlanırken insan ve doğal ortamın açıklanmasına vurgu vardır. Bu sebeple coğrafyanın konusunun bir boyutunu insan, bir boyutunu doğal çevre (ortam) oluşturmaktadır.

Bernhard Varenius coğrafyayı teoloji ile bağlantı görüşünden ayırmış ve öne sürdüğü "temel birlik" fikrini bütün mekân olguları arasındaki bir dizi sıkı bağların meydana getirdiği tek bir yerküre sistemiyle açıklamaya çalışmıştır. Varenius yaptığı sınıflandırma ile olaylara önce tüm dünya ile ilgili genel, ikinci olarak belirli ülkelerle ilgili özel, üçüncü olarak ülkelerin içindeki daha küçük olanlarla ilgili korografik ve yereli anlatan topografik düzeylerde bakıyordu. Coğrafya yalnızca tüm dünyaya değil, her bir yerle ayrı ayrı ilgiliydi. (Özgüç - Tümertekin 2010)

Günümüzdeki modern coğrafi görüşün temelleri 19.yy. başlarında Alman coğrafyacılar Humboldt, Carl Ritter ve Frideric Ratzel tarafından atılmıştır. (Doğanay 2013) Bunlardan Humboldt fiziki coğrafyanın, Ritter ve Ratzel de beşerî coğrafyanın kurucuları sayılır. Tarih boyunca coğrafya ile ilgili görüşler ve eserler aşağıdaki gibidir.

ESKİ ÇAĞ'DA: Herodot, Tales, Aristo, Eratosthenes, Strabon ve Batlamyus coğrafya ile ilgili eserler verenlerdir. Bu dönemde coğrafi bilgiler çoğunlukla gezi ve tasvirler ile basit planlar ve haritalara dayanıyordu.

Thales: İlk Çağ'ın ilk coğrafyacısıdır. Yunan medeniyetinin hâkim olduğu yerlerin coğrafi özelliklerini araştırmış, yeryüzünün ölçülebileceği fikrini ileri sürmüştür. Gemicilerden topladığı bilgilerle harita yapmıştır. Thales'e göre Dünya, okyanuslar üzerinde yüzen diske benzeyen bir yuvarlaklığa sahiptir.

Herodot: Kuzey Afrika, İran, Yunanistan, İtalya ve Hindistan'a kadar uzanan sahayı gezmiş, burada gördükleriyle "**Herodot Tarihi**"ni yazmıştır. "Mısır Nil'in hediyesidir." sözünü neden-sonuç ilişkisi kurma özelliğine vurgu yapmıştır. Ayrıca gemiciler ve gezginlerden topladığı bilgilerle harita yapmıştır.

Herodot'un Dünya Haritası

Aristo: Siyaset, felsefe ve matematik alanında çalışma yapmış, aynı zamanda coğrafyaya katkıda bulunmuştur. Dünya'nın küre olduğunu savunmuştur. "Doğal zenginliği yetersiz yerlerde devlet kurmak zordur." sözü ile çevreci görüşün babasıdır. *Politika* adlı eseri, ünlü devlet teorisi adlı görüşü kapsar.

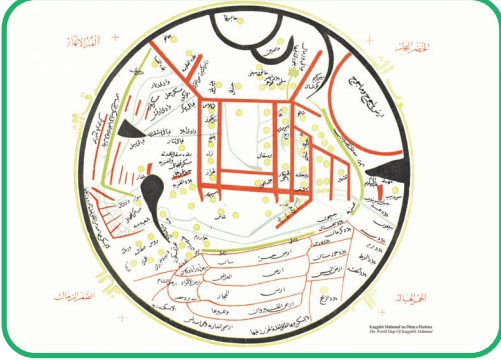
Eratosthenes: Coğrafya sözcüğünü ilk defa *Geographika* adlı eserinde kullanmıştır. Büyük İskender'in seferleri sırasında yeryüzünün hızla genişleyen alanlarını belirleyip haritasını yapmıştır. İskenderiye ile Asvan (Syene) arasında çalışma yaparak Dünya'nın çevresini hesaplamıştır.

Strabon: Amasya'da doğmuştur. İyi öğrenim görmüştür. Gezdiği yerlerin tarihî, coğrafi ve sosyolojik özelliklerini 17 ciltlik *Geographika* adlı eserinde anlatmıştır. Eserinde matematik coğrafya, fiziki coğrafya, jeopolitik ve ekonomik coğrafya üzerine bilgiler vermiştir. Çevre ile insan arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur.

Eratosthenes'in Dünya Haritası

Batlamyus: Yunan coğrafyacısıdır. Mısır'da eğitim görmüştür. *Coğrafya Rehberi* ve *Büyük Gök Sistematiği* adlı eserleri vardır. İlk Çağ ile Orta Çağ arasında köprüdür. İslam dünyasında bu kitabı ünlüdür. Ünlü bir haritası vardır. Uzun süre Kristof Kolomb, Vasco da Gama, Macellan, Batlamyus'un eserlerinden faydalanmışlardır. Eserinde çok sayıda yerin adı ve koordinatlarını belirtmiştir.

Divanü Lügati't-Türk'teki Dünya Haritası

ORTA ÇAĞ'DA: Mesudi, Biruni, İbni-Battuta, İbn-i Haldun gibi daha çok İslam dünyasının bilim adamları coğrafya ile ilgilenmişlerdir. İslam dünyasında, eski çağlardaki eserler tercüme edilerek bunlardan faydalanılmıştır. Kaşgarlı Mahmut'un *Divanü Lügati't-Türk* adlı kitabında harita vardır. Bu çağda Avrupa'da kilisenin baskısı ile bilimsel çalışmalar yapılmamıştır.

Mesudi: Bağdatlıdır. Seyahatnamesi vardır. Güney ve Güneydoğu Asya, Kafkasya, İran, Suriye, İspanya ve Kuzey Afrika ülkelerini gezmiştir.

İdrisi: İslam dünyasının Arap coğrafyacısıdır. Endülüs ekolündendir. Akdeniz ülkelerini ve İngiltere'yi gezmiş, Sicilya'da Kral II.

Ruggiero'nun Palermo'daki sarayına yerleşmiş ve bu alanda eserler vermiştir. **Arapların Batlamyusu** denir.

İbn-Haldun: Orta Çağ'ın siyasi coğrafyacısıdır. Tarihçi ve sosyologdur. Devletler ile ilgili eserler vermiş, devletler ve kurdukları coğrafya ile ilgisini araştırmıştır. Aristo'ya benzer görüşler ileri sürmüştür. *Mukkaddime* ve *Kitap El-İbar* adlı eserleri vardır.

Uluğ Bey: Timur'un torunudur. Semerkand'da medreseler yaptırmıştır. Astronomi, tarih ve matematik alanında çalışmalar yapmıştır. Öğrencisi Ali Kuşçu'dur. Ali Kuşçu, Uluğ Bey'in ölümünden sonra İstanbul'a gelip Fatih Sultan Mehmet'in hizmetinde çalışmaya başlamıştır. *Fethiye* adlı kitabı vardır.

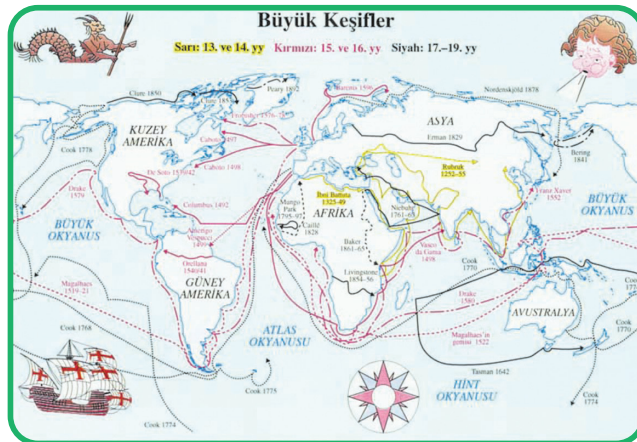
YENİ ÇAĞ'DA: Avrupa'da Rönesans ile pozitif bilimler önem kazanmış ayrıca yeni kıtalar keşfedilmiştir. Çok uzun yolculuklar yapılmış, Amerika, Avustralya ve adalar keşfedilmiştir. Bu dönemde Osmanlı'da Piri Reis, Katip Çelebi ve Evliya Çelebi'nin eserleri coğrafyaya katkı sağlamıştır.

Coğrafi keşifler 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının, okyanus ve kıtaların bulunması amacıyla ortaya çıkmıştır.

Doğudan başlayan ticaret yolları, Avrupalıların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için çok büyük önem taşıyordu. İpek ve baharat yollarının Osmanlı Devletinin elinde olması, Avrupalıları yeni yollar aramaya sevk etti.

Pusulanın icadı, gemicilikteki ilerlemeler, Avrupa'nın doğunun zenginliklerine ulaşmak istemesi bu keşiflerin nedenleridir. Avrupa'da değerli madenlerin az bulunması, kralların İspanyol ve Portekizli gemicileri desteklemesine neden oldu.

Bu tarihe kadar bilinmeyen Yeni Dünya Karaları olarak ifade edilen Kuzey ve Güney Amerika, Okyanusya, Güney ve Kuzey kutup çevreleri ve çok sayıdaki ada bu keşifler sonucu bulunmuştur.

Piri Reis Haritası

Portekizli **Bartelmi Diaz** Ümit Burnu'na, **Kristof Kolomb** Amerika'ya, **Vasco da Gama** Hindistan'a ulaşmıştır. **Magellan** okyanus ötesi seyahatler yapmış ve dünyayı dolaşmıştır.

Bu dönemde Osmanlı'da **Piri Reis**, "**Kitabı Bahriye**" adlı kitabında coğrafi bilgiler vermiş ve harita çizmiştir. Kitabında ve haritasında Akdeniz'i anlatmıştır. Kristof Kolomb'dan, Avrupalı gezginlerden ve korsanlardan faydalanmıştır. Ayrıca Katip Çelebi'nin "**Cihannüma**" ve Evliya Çelebi'nin "**Seyahatname**" adlı eserleri coğrafyaya katkı sağlamıştır.

YAKIN ÇAĞ'DA: Bu dönemde modern coğrafya alanında çalışmalar başlamıştır. Ayrıca coğrafyanın bilimsel alanda gerçek kimliğine kavuşmaya başlaması bu dönemdedir. Bu dönemin başlarında Avrupalı bilim adamları birçok yeni yerler keşfetmişlerdir.

Mackenzie (1764-1820) Kanada'daki gölleri ve ABD'nin batısındaki yerleri bulmuştur.

W. Clark (1770-1835) ile **Meriwether Lewis** (1774-1809) ABD'yi doğu-batı doğrultusunda geçmişlerdir.

James Cook: Yeni Zelanda'yı keşfetmiştir.

James Ross 1840 yılında Antarktika'ya ulaşmış, **R. Scatt** Güney Kutbu'na gitmiştir. Norveçli **Amundsen** 1911'de Güney Kutup Noktası'nı tespit etmiştir. **Edmund Hillary** 1953'te Everest'e tırmanmıştır. 1960 yılında **Piccard**, Mariana Çukurluğu'na inmiştir. Bu dönemde Coğrafya'ya bilimsel kimlik kazandıran isimler şunlardır:

zandıran isimler şunlardır:

Alexander Von Humboldt (1769-1859): Fiziki coğrafyanın kurucusudur. Alman coğrafyacılarıdır. Avrupa'nın çoğunu ve Kuzey-Güney Amerika'yı dolaşarak gözlemler yapmıştır. Humboldt neden, dağılışı, karşılıklı ilgi ilkelerini coğrafyaya kazandırmış, okyanus akıntılarını incelemiş, insan doğa etkileşimi ve bitki coğrafyası ile ilgili araştırmalar yapmıştır.

Carl Ritter (1799-1859): Beşerî coğrafyayı kuran ve geliştiren Alman coğrafyacılarıdır. İnsan ile doğal ortam arasındaki etkileşimi incelerken olaylara insan yönünden bakmıştır.

Friedrich Ratzel (1844-1904): Beşerî coğrafyayı geliştiren Alman coğrafyacılarıdır. *Siyasi Coğrafya* adlı eseriyle jeopolitiğin ve siyasi coğrafyanın çağdaş anlamda temelini atmıştır.

Paul Vidal de La Blache (1845-1918): Beşerî coğrafya alanında çalışmalar yapmış Fransız coğrafyacılarıdır. Bölgesel coğrafyanın kurucularındandır.

Yakın Çağ'da başlayan bu modernleşme günümüze kadar gelişerek hızla devam etmiştir. Eskiden yeryüzünü tanımak olarak algılanan coğrafya, artık günümüzde yeryüzünden daha etkili ve sağlıklı yararlanmayı ortaya koyan, sürdürülebilir bir faydalanmayı öngören bir bilim olmuştur. Bu nedenle Avrupa, Kuzey Amerika ve daha sonra birçok ülkede coğrafya ile ilgili fakülteler ve bölümler açılmıştır.

YAKIN ÇAĞ'DA: Coğrafi Keşifler devam etmiş, bilimsel çalışmalar artmıştır.

MODERN ÇAĞ'DA: Yani 19. yüzyıl öncesine kadar daha çok görüş ve yer tasviri olarak devam eden Coğrafya 19. yüzyıldan sonra modern hâle geldi ve modern çalışmalar başladı.

TÜRKİYE'DE COĞRAFYANIN GELİŞİMİ

Coğrafyanın gelişimi Türkiye'de Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası olarak iki döneme ayırabilir.

Cumhuriyet Öncesi'nde: Coğrafya sadece Seyyahların anlattıkları yerler ile oralara ait özellikler ve orada yaşayan insanların gelenek-göreneklere olarak düşünülüyordu. Avrupa'ya göre coğrafi çalışmalarda çok geri kalmıştı.

1915'te İstanbul Üniversitesinde Coğrafya Bölümünün açılması coğrafyada en önemli gelişmedir. Cumhuriyet Dönemi'ndeki modernleşme coğrafyaya yansımıştır. İstanbul Coğrafya Bölümünde Alman coğrafyacılar dersler vermiş ve Alman ekolü benimsenmiştir.

Cumhuriyet Sonrası'nda: 1933-1941 arası Türk coğrafyasının Kuruluş ve Teşkilatlanma Dönemi'dir. Çünkü bu dönemde İstanbul Coğrafya Bölümü'nde yeni düzenlemeler yapılmış, 1935'te Ankara'da DTFC kurulmuş, başına Almanya Berlin Üniversitesinden davet edilen **Prof. Dr. Herbert Louis** getirilmiştir. Ayrıca E. Obst ve Ernest Chaput Türkiye'ye gelen yabancı coğrafyacılarıdır. 1941'de I. Coğrafya Kongresi yapılmıştır. Zamanla yabancıların elinde olan coğrafi araştırmalar Türk bilim adamlarının eline geçmiş ve yabancılara bağımlılık azalmıştır.

6 Haziran 1941'de toplanan I. Coğrafya Kongresi'nde en önemli karar şu olmuştur: İlk ve ortaöğretimde okutulan coğrafya ders programları gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiş, yazılması gereken kitaplar belirlenerek içerikleri tespit edilmiş, coğrafya terimlerinin anlaşılır hâle getirilmesi için komisyonlar oluşturularak çalışmalar başlatılmış, Türkiye'nin coğrafi bölgeleri belirlenerek sınırlar çizilmiş ve raporlar hazırlanmıştır.

Ülkemizde coğrafya bölümlerinin yanı sıra Eğitim Fakültelerinde açılan Coğrafya Öğretmenliği bölümleri sayesinde coğrafya bilimi ile uğraşanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ülkemizde Cumhuriyet Döneminin ilk büyük coğrafyacıları

olan, ancak bugün ne yazık ki aramızda bulunmayan coğrafyacılarından bir kaç şunlardır. Besim Barkot, Ahmet Hulusi Ardel, İbrahim Hakkı Akyol, Faik Sabri Duran, Ali Tanoğlu, Sırrı Erinç, Cemal Arif Alagöz, Cevat Gürsoy, Reşat İzbrick, Oğuz Erol, İsmail Yalçınlar, Erol Tümertekin, ilk kadın coğrafya Profesörü Bedriye Tolun.

COĞRAFYANIN İLKELERİ (PRENSİPLERİ)

Coğrafya bilimi üç temel ilkeye dayanır. Coğrafya'da yapılan tüm araştırmalar, bu ilkelere göre yapılır.

1. Nedensellik ilkeleri: Coğrafya bilimi araştırdığı tüm olaylar için neden sorusunu sorar. Böylece incelenen tüm olay ve olguların ortaya çıkış nedenine ulaşır.

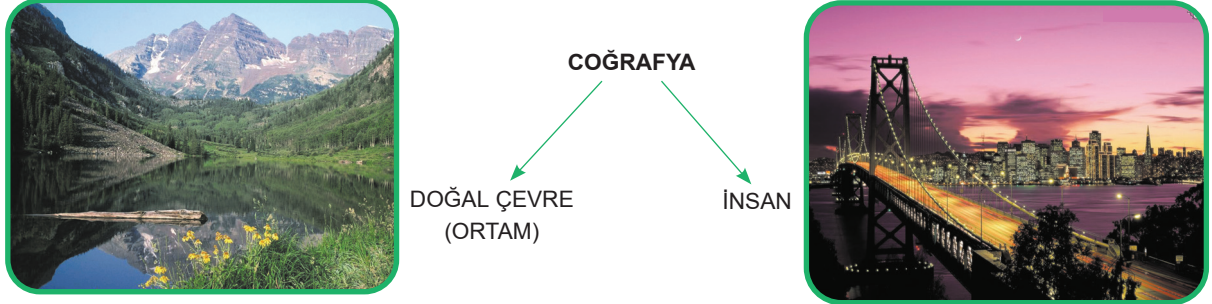
2. İlgisi (Bağlılık) İlkesi: Coğrafya biliminin araştırdığı tüm olaylar ve olgular diğer olay ve olgularla bağlantılıdır. Bu bağlantıların kurulması olayların meydana geliş nedenini ortaya koyduğu gibi bu olayların sonuçlarını da ortaya çıkarır.

Örneğin; Yağışın, basınçla, basıncın rüzgârla, rüzgârın, sıcaklıkla ve bu olayların nüfusla, tarımla, yerleşmelerle vb. ilişkileri ortaya konulur.

3. Dağılım İlkesi: Coğrafya bilimini pek çok bilimden farklı kılan ilkedir. İncelenen tüm olayların ve olguların Dünya'ya nasıl dağıldığını inceleyen ilkedir. Dağılım ilkesi coğrafya biliminin haritalardan ve grafiklerden yararlanması sonucunu ortaya çıkarır.

COĞRAFYANIN BÖLÜMLERİ

Coğrafyanın konu alanı aşağıdaki gibidir.

Coğrafyanın konusu içinde iki önemli unsur vardır. Bunlar doğal çevre (ortam) ve insandır.

Bu unsurlara göre coğrafya bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler şunlardır:

A. FİZİKİ COĞRAFYA

Doğal çevre elemanları ve doğal çevrede meydana gelen olayları inceler. Başlıca inceleme konuları yeryüzü şekilleri, iklim olayları, toprak oluşum olayları (edafik), biyotik olaylar, hidrografik olaylar ve kartografyadır. Bu olayların tümünü yalnızca fiziki coğrafya diyerek işlemek ve araştırmak çok zordur. Bu nedenle fiziki coğrafya kendi içinde bazı araştırma bilim dallarına ayrılmıştır.

1. Jeomorfoloji

Yeryüzü şekilleri bilimidir. Bu yer şekilleri terimi rölyef şeklinde de kullanılır. Yer şekilleri iç ve dış güçler sonucunda oluşur. Akarsular, yağışlar, buzullar, dalgalar, rüzgârlar ve canlılar tarafından oluşturulan etkilere dış kuvvetler (egzojenik); tektonik hareketler, deprem, volkanizma ile orojenik ve epirojenik hareketlere iç kuvvetler (endojenik) denir.

2. Klimatoloji

İklim bilimi anlamına gelir. Atmosferi ve troposferde meydana gelen sıcaklık, basınç, rüzgâr ve nem gibi iklim elemanlarını inceler.

3. Hidrografya

Sular coğrafyasıdır. Yer üstü ve yeraltı suları ile kaynakları inceler. Göller, denizler, okyanuslar, gel-git olayları ve yeraltı sularını inceler.

4. Bitki Coğrafyası

Doğal bitki örtüsünün oluşumu ile çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi inceler. İnsan tarafından yetiştirilen bitkiler bu bilimin konusuna girmez.

2025

HİBRİT
KİTAP

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AKADEMİ GİRİŞ SINAVI

MEB-AGS ÖABT

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ
SİYASET BİLİMİ - DİĞER SOSYAL BİLİM ALANLARI

KONU ANLATIMLI

e-Kitaba ve video derslere
erişebilmek için
QR kodu okutunuz.

Fiziksel Kitap

HİBRİT
KİTAP

e-Kitap

Video Ders Hediye

ARTIFORCE, TÜBİTAK-TEYDEB Destek Programından yararlanılarak geliştirilmiştir (Proje No: 7230451).
Ürün/hizmet ile ilgili tüm sorumluluk Pegem Akademi Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. AŞ'ye aittir.

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

MEB-AGS ÖABT Sosyal Bilgiler 3. Kitap

Siyaset Bilimi Diğer Sosyal Bilim Alanları Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6128-21-7

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: 2024, Ankara

Proje-Yayın: Pegem

Dizgi-Grafik Tasarım: Berna Ardıç Arslan

Kapak Tasarımı: Pegem

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

Değerli Öğretmenlerimiz,

MEB- AGS ÖABT SOSYAL BİLGİLER konu anlatımlı setimiz üç kitap hâlinde düzenlenmiştir. "Sosyal Bilgiler 3. Kitap Siyaset Bilimi, Temel Hukuk, Diğer Sosyal Bilim Alanları (Sosyal Bilgilerin Temelleri, Bilim Teknoloji ve Toplum, Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi) bölümlerini kapsamaktadır. MEB-AGS ÖABT-Sosyal Bilgiler kapsamındaki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinme ve geliştirme sürecinde siz değerli öğretmen adaylarımıza kılavuz olarak hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek MEB-AGS ÖABT gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü testlerle pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla da önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da **0538 594 92 40** numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...

Kitabın içeriği, MEB'in yapacağı program değişikliği veya buna bağlı olarak ÖSYM'nin sınav içeriğinde yapacağı değişiklik durumunda, kitabın dijital hâlinde (aktivoasyon geçerlilik süresince) güncellenerek siz değerli adaylara sunulur.

TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Kitabın bölümleri altında video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.

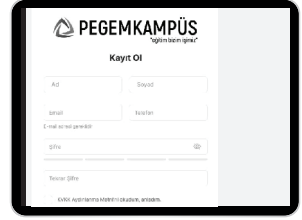
Detaylı anlatım için QR kodu okutunuz.

Yapay zekânın öğrenme analizinizi yapabilmesi için interaktif içeriklere etkileşim bırakmanız gerekmektedir. Etkileşim bırakmak için testlerde yer alan cevap seçeneklerini sistem üzerinde işaretlemeniz gerekmektedir. Böylelikle yapay zekâ bırakılan etkileşimler sonrasında sizlerin başarı durumlarını tespit ederek eksik tespitinizi gerçekleştirecektir.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden aktivasyon kodunuzu aktif edebilmek ve içeriklere erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna arti.pegemkampus.com yazarak web sitemiz üzerinden üyeliğinizi gerçekleştirebilirsiniz.

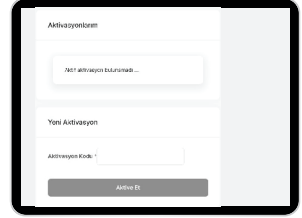

2. Adım Aktivasyon

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan "**Aktivasyonlarım**" sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

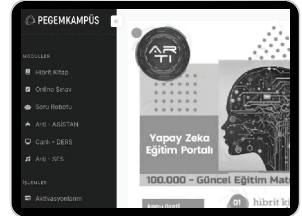

Yırtmayın
Kazıyınız

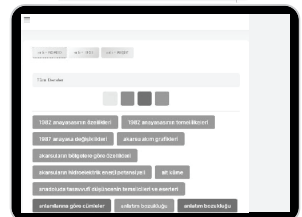
3. Adım Ürünlerim

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen "**Hibrit Kitap**" sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

4. Adım Yapay Zekâ Asistan

Hibrit kitaptaki işaretlemeleriniz doğrultusunda eksik tespitinizi yapabilmek için menüdeki "**Arti-Asistan**" sekmesine tıklayabilirsiniz. Eksiklerinizi tamamlamak ve daha fazla içerik görmek için pegemkampus.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Aktivasyon kodu kitabınızın iç kapağında yer almaktadır. Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2025 tarihine kadar geçerlidir.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

SIYASET BİLİMİ DİĞER SOSYAL BİLİM ALANLARI

1. Bölüm: Siyaset Bilimi

Siyasetin Farklı Anlamları	3
Siyaset Biliminin Tarihçesi	3
İslam Dünyasında Siyaset Bilimi	4
Siyaset Biliminin Konusu, Kapsamı, Yöntemi ve Teknikleri	5
İktidar Kavramı	7
Egemenlik	8
Meşruluk	9
Devlet ve Siyasal Sistemler	9
David Easton'un Siyasal Sistem Kuramı	12
Bir Hukuk Devleti Olarak Türkiye	14
Kanunların Yapılması ve Yürürlüğe Girmesi	14
Devlet Türleri	16
Siyasal Sistemler	16
Siyasal Davranış ve Bireyi Siyasete Yönlendiren	
Temel Faktörler	22
Siyasal Katılma	23
Demokrasi	24
Alternatif Demokrasi Önerileri	27
Siyasi Düşünceler ve İdeolojiler	28
Siyasal Partiler	33
Kamuoyu	34
Baskı Grupları	34
Bürokrasi	34
Uluslararası İlişkiler Kuramları	35
Yeni Dünya Düzeni	36
Ulusüstü Siyasal Örgütlenmeler	37
Çözümlü Test-1	41
Çözümler	44
Çözümlü Test-2	46
Çözümler	49
Çözümlü Test-3	51
Çözümler	54

2. Bölüm: Temel Hukuk

Hukuk	56
Toplum Yaşamını Düzenleyen Kurallar	56
Hukukun Kaynakları	57
Anayasa	57
1982 Anayasası	59
Hukuki Ehliyet Kavramı	85
Çözümlü Test	86
Çözümler	89

3. Bölüm: Diğer Sosyal Bilim Alanları

Sosyal Bilgilerin Temelleri	93
Sosyal Bilgiler Öğretimine Farklı Yaklaşımlar	93
Dünyada Sosyal Bilgiler Geleneği	95
Türkiye'de Sosyal Bilgiler Geleneği	96
Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler	97
Antropoloji	98
Ekonomi	100
Coğrafya	101
Tarih	103
Psikoloji	104
Siyaset Bilimi	106
Sosyoloji	107
Felsefe	108
Hukuk	110
Arkeoloji	117
Uluslararası İlişkiler	118
Diğer Sosyal Bilim Dalları	119
Sosyoloji	120
Sosyolojinin Temel Kavramları	120
Sosyolojide Temel Yaklaşımlar	123
Kültür ve Toplum	127
Kültürün Dinamikleri	129
Felsefe	130
Bilgelik Sevgisi Olarak Felsefe	130
Felsefenin Konuları ve Alt Alanları	131
Çözümlü Test – 1	140
Çözümler	142
Çözümlü Test – 2	144
Çözümler	146
Çözümlü Test – 3	148
Çözümler	150
Bilim, Teknoloji ve Toplum	151
Toplumsal Değişmeyi Etkileyen Unsurlar	152
Değişmeyle İlgili Temel Kavramlar	153
Toplumsal Değişme Türleri	153
Yazılı Tarih Öncesi Çağlarda ve İlk Çağ'da Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme	156
Orta Çağ'da Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme	158
Yeni ve Yakın Çağlarda Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme (1453-1914)	165
Bilim ve Teknolojinin Etkilediği Sosyal Unsurlar	173
Çözümlü Test	176
Çözümler	178

Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi	180
Antropolojinin Yaklaşımı ve İlkeleri.....	180
Antropolojinin Dalları	180
Antropoloji Kapsamında Yer Alan Bazı Kavramlar	182
Antropoloji Biliminin Kısa Tarihçesi	182
Antropolojinin Yöntemi ve Araştırma Teknikleri	183
Kültür Kavramı.....	184
Temel Antropoloji Kuramları	186
İnsanın Evrimi	190
Sanayi Öncesi Uyarlanma ve Yaşam Tarzları:	
Avcı-Toplayıcılık ve Tarım.....	193
Kent, Devlet ve Endüstri	193
Çok Kültürlülük, Çok Kültürcülük ve	
Antropolojide Yeni Yönelimler	194
Din ve Kutsal	195
Arkeoloji	198
Tanımları ve Yaklaşımlar	198
Arkeolojinin Tarihçesi	200
Arkeolojide Kullanılan Temel Yöntemler.....	201
Anadolu Arkeolojisi.....	203
Hellen Göçleri ve Arkaik Dönem.....	209
Klasik Dönem.....	210
Hellenistik Dönem	211
Türk Arkeologlar	213
Çözümlü Test - I	218
Çözümler	221
Çözümlü Test - 2.....	223
Çözümler	225
Çözümlü Test - 3.....	227
Çözümler	229

SIYASET BİLİMİ
DİĞER SOSYAL BİLİM
ALANLARI

SİYASET BİLİMİ

Arapçadan Türkçeye geçen bir sözcük olan siyaset bir amaç veya prensip gereğince şehrin yönetilmesine ilişkin sanat anlamında kullanılmıştır.

Politika kelimesi ise siyasetin Batı dillerindeki karşılığıdır.

Aristoteles, politikayı "en yüksek iyiyi" ve "iyi yaşamayı" amaçlayan devlete ilişkin tüm faaliyetler, devlet yönetimi ve yurttaşlığa ilişkin işler şeklinde tanımlamıştır.

SİYASETİN FARKLI ANLAMLARI

Devlet Yönetimine İlişkin Faaliyetler Anlamında Siyaset: Aristoteles'in tanımındaki "iyi yaşamayı" temine yönelik devlet faaliyetleri bu kapsamda yer almaktadır.

İktidar Mücadelesi Anlamında Siyaset: İktidar mücadelesi olarak anlaşılmasının temelinde, toplumsal hayattaki zıtlıklar arasındaki mücadelede, siyasetin bu zıtlıkları belli dengede uzlaştıran faaliyet olarak ortaya çıkması anlayışı vardır. Bu anlayışa göre iktidarı ele geçirmiş olan grup ya da sınıflar bu mevkiilerini korumak ve sürdürmek, diğerleri de iktidarı ele geçirmek için mücadeleye girişmektedir.

Değerlerin Otorite Yoluyla Dağıtılması Anlamında Siyaset: Siyasetin bu şekilde tanımlanması onun sadece devlete ilişkin işler, kurumlar ve faaliyetler olarak değil, her türlü değer paylaşımı için otorite kullanımını gerektiren faaliyetler olarak anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşım siyaset olgusunun kapsamını genişletmekte ve hem modern ulus devletlere hem de tüm toplumsal/siyasal organizasyonlara ilişkin ortak bir faaliyet alanı olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır.

SİYASET BİLİMİNİN TARİHÇESİ

Eski Yunan düşünürlerinden Platon iyi ve erdemli bir devletin nasıl olacağı ve bu devleti kimlerin yöneteceği gibi konulardaki görüşlerini *Devlet* adlı yapıtında ortaya koymuştur.

Uyarı!

Platon devletin bilge krallar tarafından yönetilmesini ve filozofların kral olmasını savunmuştur.

Platon'a göre devlet iktidarı kullanan idareciler, savaşçılar, üretimi gerçekleştiren çiftçiler ve halk sınıflarından oluşmaktadır.

Bir diğer eski Yunan düşünürü **Aristoteles**, devleti ve devlet yönetimi ile ilgili süreçleri bir inceleme ve gözlem konusu olarak ele almış ve zamanın siyasal sistemlerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bu nedenle de **çağdaş siyaset biliminin temellerini atan kişi olarak kabul edilmektedir.**

Aristoteles **Politika** adlı eserinde Eski Yunan sitelerinin siyasal örgütlenmelerini gözlemlerle ortaya koymaya ve siyasal rejimleri sınıflandırmaya çalışmış ve kendisinden sonra gelen düşünürleri etkilemiştir.

Siyaset Orta Çağ boyunca din etkisinde kalmıştır. 16. yüzyılın başında yaşamış olan **Machiavelli**, İtalya'daki prenslikleri ele aldığı kitabı **Prens** ile siyaset konusundaki idealist ve ahlakçı çizgisini terk ederek siyaseti gerçekçi bir zemine oturtmuştur. Kitabında hükümdarların iktidarı ele geçirmelerini, elde tutmalarını ve diğerleriyle ilişkilerini anlatırken **insanlara boyun eğdirme** niteliğine dikkat çekmiştir.

Biri yasalara uyma diğeri de zora başvurma olmak üzere iki tür mücadeleden söz eden Machiavelli birincisi yetmediğinde ikincisine başvurmanın gereğine değinmiştir. Onun düşüncesinde amacın gerçekleştirilmesi için her türlü eylemin meşru olduğu anlayışı egemendir. Bu anlayış **Makyavelizm** olarak ifade edilmiştir.

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerden hangisi Makyavelizm'i özetlemektedir?

- A) Amaca varmak için hiçbir kural tanımamalıdır.
- B) Siyaset sınırsız özgürlüktür.
- C) Siyasetin işleyişi ve kuralları gereğince her yola başvurulabilir.
- D) Yasalara uygun bir yönetim şekli yoktur.
- E) İyi bir yönetici mutlaka zora başvurur.

Çözüm:

Makyavelizm çoğu kez, amaca ulaşmak için hiçbir kuralın, ilkenin ve değer tanınmayacağı şeklinde anlaşılabilir. Machiavelli aslında siyasetin kişisel ve dinî ahlaktan ayrı bir mantığı olduğunu savunmuştur. Buna göre de bu kurallar ve işleyiş gereğince her türlü eyleme başvurulabileceğini dile getirmiştir.

Cevap C

Çağdaş siyaset biliminin öncülerinden kabul edilen Montesquieu güçler ayrılığı ilkesini savunmuş, olaylar arasındaki zorunlu ilişkileri incelemiş ve olması gerekenden çok, olanla ilgilenmiştir.

Kanunların Ruhunu adlı kitabında bir ülkede uygulanan yasaların arka planını ortaya çıkarmaya ve niçin aynı yasaların farklı toplumlarda farklı sonuçlar verdiğini açıklamaya çalışmıştır.

Montesquieu'ya göre iklimin ve coğrafi özelliklerin yasalar ve siyasal davranışlar üzerinde önemli bir etkisi vardır.

Hükümet biçimlerinin doğasını ve temel ilkesini ortaya koymaya çalışmış ve ülkenin büyüklüğü ile hükümet biçimleri arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

Montesquieu'ya göre cumhuriyet için küçük, monarşi için orta ve istibdat için de büyük bir imparatorluk gereklidir.

19. yüzyılda İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde toplumsal gerçeklikle ilgili olarak yapılan çalışmalarda özellikle sosyoloji ve ekonomi bilimlerini ön plana çıkarken siyaset biliminin Aristoteles'ten bu yana süren üstünlüğü son bulmuştur.

Bu anlamda 19. yüzyılın önemli isimlerinden biri Karl Marx'tır. **Siyaseti toplumsal ilişkilerden belirleyiciliğe sahip bir olgu olarak sunan Makyavelizm'in aksine, Marx siyasetin özerk bir kurum olmadığını ve altyapı kurumları tarafından belirlendiğini savunur.** Ona göre siyaset bir üstyapı kurumudur ve onu belirleyen temel faktör, üretim ilişkilerinin oluşturduğu altyapı kurumdur. Altyapı yani üretim tarzı değişmedikçe üstyapı da değişmez.

Amerika'da Demokrasi adlı kitabın yazarı olan **Tocquville** ekonomik gelişme ile siyasal yapılar arasındaki ilişkileri, Amerikan toplumunun özelliklerini ve Avrupa toplumlarından farklılıklarını ele almış ve böylece karşılaştırmalı siyaset biliminin önemli bir örneğini ortaya koymuştur.

Çağdaş siyaset biliminin öncü isimlerinden M. Weber, zihniyet ile davranışlar ve toplumsal ilişkiler konusundaki çözümlenmeleri ile büyük ilgi görmüştür. **Weber, çağdaş siyaset biliminin temel konularından olan iktidar, egemenlik, otorite ve meşruiyet gibi olgularla ilgilenmiş, bürokrasi ve siyaset arasındaki ilişkilere dikkat çekmiştir. Ona göre siyaset, kişinin diğer kişiler üzerinde egemenlik kurmasıdır.** Dolayısıyla siyasetin temelinde egemenlik ve itaat ilişkisi bulunmaktadır.

Siyasi iktidarın temel öğelerinden biri olan otorite konusunda Weber şu ayrımı yapmıştır:

- Geleneksel otorite
- Karizmatik otorite
- Hukuki/rasyonel otorite

İSLAM DÜNYASINDA SİYASET BİLİMİ

İslam düşünürlerinin siyaset olgusuna yaklaşımlarında, temelde dinin evren ve toplum anlayışı belirleyici olmuş ve siyasetin ahlaki eylemler alanı olarak değerlendirilmesi söz konusu olmuştur.

Siyasetname: *Hükümdarlar için kaleme alınmış eserler olup hükümdarlara yönetimde izleyecekleri politikalar ve ahlaki ilkeler konusunda tavsiyede bulunmaktadır.*

Uyarı!

Layiha: *Yazdıkları dönemin siyasi durumunu, sorunlarını ve iktidar ilişkilerini ortaya koyması bakımından önemlidir.*

Uyarı!

Farabi İslam dünyasında siyaset konusunda önemli görüşler ileri sürmüş düşünürlerden biridir.

Farabi çeşitli insanların bir araya gelmeleriyle topluluğun oluştuğunu belirtmiş ve sakinlerinin mutluluğa erişmek amacıyla yardımlaştığı topluluğu **fazıl topluluk** olarak tanımlamıştır.

Farabi fazıl topluluğu insan vücuduna benzetmiştir. Vücuttaki çeşitli organlar gibi insanların da yardımlaşarak çalıştıklarını ifade etmiştir. Nasıl vücudun hâkim bir organı varsa fazıl şehrin hâkim organının da devlet başkanı olduğunu belirtmiştir.